

ΑΤΤΙΚΑ ΑΓΓΕΙΑ ΜΕ ΘΡΑΚΙΚΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ανάμεσα στα πολλά και ποικίλα θέματα που απεικονίζονται στα αττικά αγγεία διακρίνονται κάποια που λόγω της θεματικής τους συνάφειας με τη Θράκη, απαρτίζουν μια ενότητα που θα μπορούσε να ονομαστεί συμβατικά **Θρακικός κύκλος**. Πρόκειται δηλ. **για παραστάσεις που το περιεχόμενό τους σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα, με την αρχαία Θράκη, τους μύθους και τους κατοίκους της**

το ενδιαφέρον των αγγειογράφων του Αττικού Κεραμικού για τη Θράκη ξεκίνησε βεβαιωμένα **τουλάχιστον στο β' μισό του 6ου αι. π.Χ. και συνεχίστηκε μέχρι και τις αρχές του 4ου προχριστιανικού αιώνα, με τον 5ο αι. π.Χ. να αποτελεί την εποχή της ακμής του.**

Μεμονωμένες παραστάσεις που το περιεχόμενό τους έχει κάποιες έμμεσες αναφορές στη Θράκη, εντοπίζονται ήδη από τον 7ο αι. π.Χ.,

ΤΙ ΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΑΦΟΡΜΗ ΓΙΑ ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ;;;

Σκεφτείτε τα όσα είπαμε στο ιστορικό πλαίσιο

ΤΙ ΤΡΑΒΟΥΣΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ;;;

Σκεφτείτε τα όσα αναφέραμε για τα χαρακτηριστικά των θρακών και τις σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών

α) παραστάσεις θνητών και

β) κόσμος του μύθου.

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται **μυθικοί βασιλείς και ήρωες της Θράκης**, αλλά και **θεότητες και προσωποποιήσεις**. Ο διάσημος μουσικός **Ορφέας**, αλλά και ο άγριος άνεμος **Βορέας**, ο **Φινέας** με τις Άρπυιες και ο βασιλιάς **Λυκούργος** με τη μανία του κ.ά.

Από τι επηρεάζεται η αγγειογραφία;;;;;

Θνητοί Θράκες

Ηρόδοτος: φημισμένοι πολεμιστές βλ και σχετικά αγγεία

ΑΛΛΑ – ΕΙΝΑΙ ΟΛΟΙ ΘΡΑΚΕΣ;;; 'Η απλά ένδειξη εξωτικού, ξένου, ανατολίζοντος ή ακόμη και της μόδας στην ενδυμασία;;;

Χαρακτηριστικά: ενδυμασία, όπλα, φυσιογνωμία
Κυρίως Ιππείς και πολεμιστές

Απαντώνται σε σκηνές καθημερινού βίου και μυθολογίας

Θράσες

Ξεχωρίζουν από τα τατουάζ, τα ιδιαίτερα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά και την ενδυμασία

Απαντώνται σε σκηνές καθημερινού βίου και μυθολογίας

ΠΟΙΚΙΛΙΑ

ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ

Σημ. ΔΕΝ ΑΦΗΣΑΝ ΓΡΑΠΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΟΙ ΘΡΑΚΕΣ, αρα βασιζόμαστε σε λόγια τρίτων...

Ξενοφάνης Κολοφώνιος (απ. 16), **οι Θράκες είχαν κόκκινα μαλλιά και γαλάζια μάτια**

και αν και το δεύτερο δεν μπορεί να αποτυπωθεί στην αγγειογραφία, το πρώτο συναντάται σε κάποιες παραστάσεις

Ηρόδοτος (7.75): επισημαίνει το πόσο διαφορετική ήταν από των Ελλήνων. Η **αλωπεκή**, η **ζείρα** και οι **εμβάδες**, ήταν τα κύρια τμήματά της.

Η **αλωπεκή**, ήταν ένα είδος καλύμματος της κεφαλής, που, όπως είναι εμφανές και από την ονομασία, ήταν κατασκευασμένο από δέρμα αλεπούς. Η επιβεβαίωση ότι επρόκειτο για δέρμα αλεπούς έρχεται και από την αττική αγγειογραφία που δείχνει την ουρά του ζώου στο κάτω μέρος, καλύπτοντας τον λαιμό. Σε κάποιες περιπτώσεις βέβαια, το δέρμα απεικονίζεται διάσπαρτο με κηλίδες, στοιχείο που υποδεικνύει ότι μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και το δέρμα άλλων ζώων.

Η **ζείρα** ήταν ένα μάλλινο πολύχρωμο ένδυμα, το οποίο οι Θράκες φορούσαν ως ιμάτιο. Έφερε συνήθως γεωμετρικά μοτίβα με έντονα αντιθετικά χρώματα

Τέλος, **εμβάδες** ονομάζονταν τα υποδήματά τους, τα οποία ήταν επίσης φτιαγμένα από δέρμα ζώου και έφταναν περίπου μέχρι τη μέση της κνήμης.

ερυθρόμορφο κύπελλο θρακικού τύπου από
την Απολλωνία Ποντική, περ. 450 πΧ



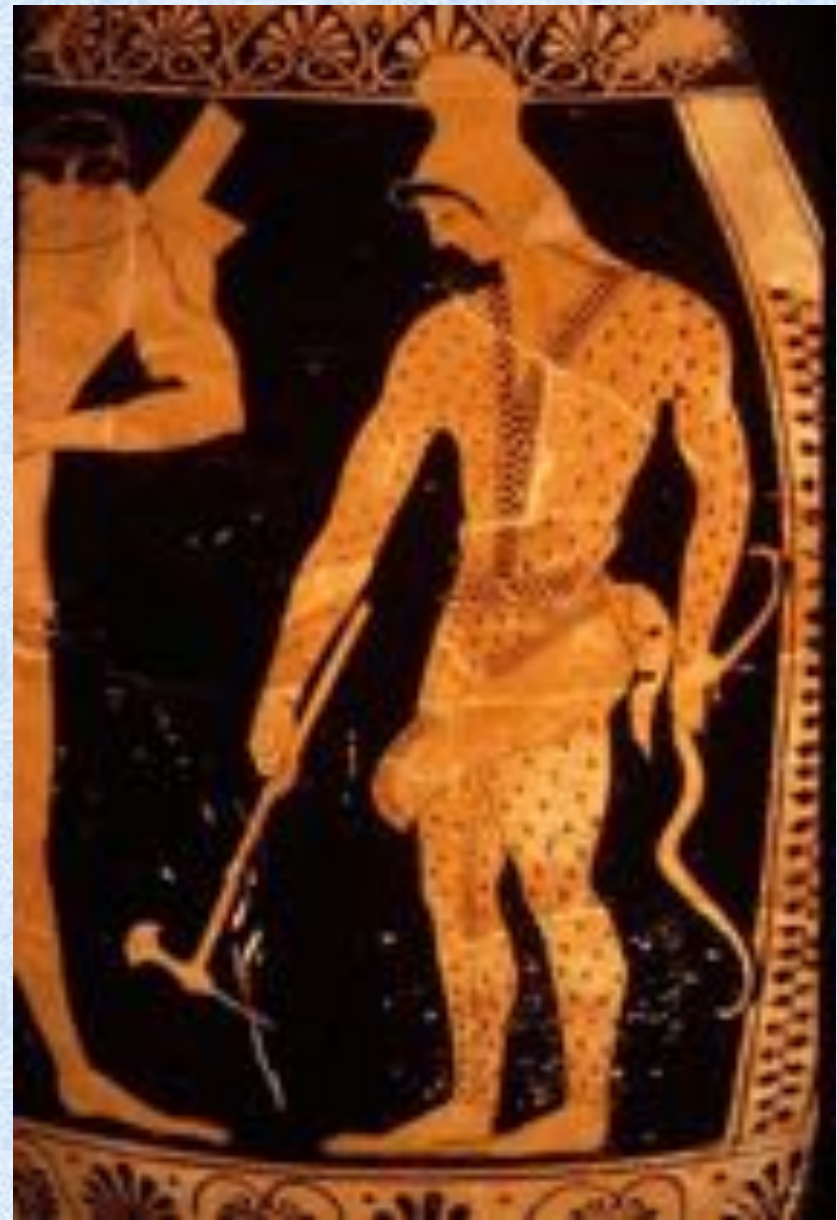
Ηρόδοτος (7.75). ΟΠΛΙΣΜΟΣ δόρατα, τη χαρακτηριστική μικρή ελαφριά και σε σχήμα ημισελήνου, ασπίδα που ονομάζεται **πέλτη** και τα μικρά εγχειρίδια (**μαχαίρια**).

Όλος αυτός ο οπλισμός παριστάνεται συχνά και στα αττικά αγγεία στα χέρια μορφών που φέρουν θρακική ενδυμασία



Η απεικόνιση πολεμιστών με θρακικά ενδύματα, φαίνεται να ξεκινά λίγο μετά τα μέσα του 6ου αι. π.Χ., στη μελανόμορφη αγγειογραφία. Είναι η εποχή της εγκατάστασης του Μιλτιάδη (πρόγονος του νικητή του Μαραθώνα) στη θρακική Χερσόνησο μετά από πρόσκληση των ντόπιων κατοίκων και της επιστροφής του Πεισίστρατου από το Παγγαίο

Ωστόσο, η παρουσία τους μπορεί να ενταχθεί στο γενικότερο ενδιαφέρον των αγγειογράφων τα χρόνια αυτά για τους «βαρβάρους», όπως είναι για παράδειγμα οι Σκύθες και οι Πέρσες. Αναγνωρίζονται από την χαρακτηριστική ενδυμασία και τα όπλα τους, ενώ λιγότερο συχνά αποδίδονται και τα ανοιχτόχρωμα μαλλιά και γένια τους. Οι θράκες πολεμιστές συνεχίζουν να παριστάνονται με τον ίδιο σχεδόν πάντοτε τρόπο και στον 5ο αι. π.Χ. και την ερυθρόμορφη αγγειογραφία.



Σκύθης τοξότης με κυδαρίδα (ολόσωμη φόρμα), δίχως παπούτσια, πέλεκυ, τόξο και γωρυτό – από αμφορέα 500 πΧ



Κύλικά, 500-490 πΧ
Οπλίτης και σκύθης τοξότης



Ελληνας εναντίον
Πέρση, περ. 480-470
πΧ

Οι Θράκες όμως, εκτός από τις σκηνές μάχης, παριστάνονται **συχνά και ως ιππείς με δόρυ είτε έφιπποι είτε δίπλα στα άλογά τους**. Δεν είναι επίσης σπάνιο να εμφανίζονται **πεζοί με δόρυ και πέλτη**. Στις παραστάσεις αυτές μπορεί να είναι μόνοι τους, αλλά και με άλλες μορφές που φέρουν ελληνική ενδυμασία. **Καθώς τα ρούχα τους είναι το βασικό τους διακριτικό, δεν είναι πάντοτε σίγουρο αν οι μορφές που φέρουν θρακική ενδυμασία είναι Θράκες ή Έλληνες που φορούν τα ρούχα αυτά**. Ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί μια κύλικα που στο εσωτερικό της παρουσιάζει έναν έφιππο νέο με ζείρα και εμβάδες. Αν έλειπε η επιγραφή δίπλα του που **αναφέρει τον καλό Λέαγρο**, γνωστό Αθηναίο της εποχής, δεν θα υπήρχε κανένας λόγος αμφισβήτησης της εθνικότητας του ιππέα. **Η επιγραφή όμως δημιουργεί ερωτήματα για το αν πρόκειται για Αθηναίο ή Θράκα**



Τα θρακικά ενδύματα ήταν σίγουρα εντυπωσιακά και δεν θα άφησαν αδιάφορους τους Αθηναίους. Η φήμη τους, άλλωστε, ήταν μεγάλη και είναι πιθανόν, εκτός από τους Θράκες, να τα φορούσαν και οι Αθηναίοι. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσαν να ενταχθούν και οι ιππείς στη **ζωφόρο του Παρθενώνα** που φέρουν θρακικά στοιχεία



Οι σωζόμενες απεικονίσεις ανδρών και κατά κανόνα πολεμιστών, με θρακική ενδυμασία και οπλισμό στην αττική τέχνη και δη την αγγειογραφία, φαίνεται να αποτελούν αγαπητό θέμα το οποίο ξεκινά μετά τα μέσα του 6ου αι. π.Χ. και συνεχίζεται και μέσα στον 5ο αι. π.Χ.

Μολονότι υπάρχουν πολυάριθμες σκηνές πολεμιστών στα αττικά αγγεία που βρέθηκαν στη Θράκη, ο αριθμός παραστάσεων θρακών πολεμιστών ή ιππέων είναι περιορισμένος.

Στις παλιότερες παραστάσεις αυτό που κυριαρχεί είναι οι **σκηνές μάχης**, ενώ στη συνέχεια οι Θράκες **εμφανίζονται σε πιο ήρεμες σκηνές** που προέρχονται τόσο από τον καθημερινό πραγματικό βίο όσο και από τον χώρο του μύθου

ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ;;;

ΘΡΑΣΣΕΣ

- δουλεμπόριο και πώληση παιδιών
- Τροφοί
- δούλες

➔ Σταδιακά εμφανίζονται και στην τέχνη ΚΑΠΩΣ ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΡΑΚΕΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ
Κυρίως στον 5^ο αι πΧ

Πρόβλημα η αναγνώρισή τους : αν δεν έχουν τατουάζ ή δεν φορούν χαρακτηριστικά ρούχα

ΣΤΙΞΗ

Θράκες γνώρισμα ευγενικής καταγωγής, σε αντίθεση με τους Έλληνες που το θεωρούσαν δείγμα βαρβαρότητας ή σκλαβιάς.

Για τις γυναίκες ωστόσο της Θράκης, ήταν σύμφωνα με τον Πλούταρχο (*deser. num. vind. XII*), η τιμωρία που τους επέβαλαν οι άνδρες τους για τον φόνο του μουσικού Ορφέα

Δεν είναι όμως βέβαιο ότι οι αγγειογράφοι που απεικόνιζαν Θράσες στον 5ο αι. π.Χ., γνώριζαν την εκδοχή αυτή, καθώς τις απεικονίζουν με τατουάζ και πριν να σκοτώσουν τον μουσικό.

Αντίθετα, **τα αττικά αγγεία δεν σώζουν άνδρες της Θράκης με στίξη στο σώμα τους**, αλλά χρησιμοποιούν κυρίως την τοπική ενδυμασία τους για να τους αποδώσουν.

Μια άλλη παραλλαγή για τη χρήση του τατουάζ από τις Θράσες αναφέρει **ότι τους επιβλήθηκε ως τιμωρία από τις γυναίκες της Σκυθίας, όταν οι Σκύθες νίκησαν σε πόλεμο τους Θράκες**

Μέσα από τις απεικονίσεις τους στα αττικά αγγεία, **τα τατουάζ των Θρασών** μπορούσαν να καλύπτουν όλα τα γυμνά μέρη του σώματός τους, όπως τα πόδια, τα χέρια, τον λαιμό ακόμη και το πρόσωπο.

Όσον αφορά στο είδος τους, αυτό μπορούσε να έχει είτε το **σχήμα ζώου (ελάφι, φίδι)** ή να πρόκειται για κάποιο **γεωμετρικό ή και αφηρημένο μοτίβο**.

Έτσι θα μπορούσε να είναι απλές γραμμές, οριζόντιες, κάθετες, διαγώνιες, μεμονωμένες ή σε διάφορους συνδυασμούς. Ενάλληλες γωνίες, ζικ-ζακ, αλλά και ροζέττες, στιγμές ή σπείρες, αποτελούν επίσης συχνά μοτίβα.

Κοκκινωπά μαλλιά: Πυραίχη, Πύρρα ή Πυραλλίδα



Θράσση με στικτα μέλη, αττικός
κιονωτός κρατήρας, περ. Μέσα
5^{ου} αι πΧ (Μόναχο)

Η αττική αγγειογραφία διακρίνει τις Θράσες σε δύο κατηγορίες:

α) στις άγριες ελεύθερες γυναίκες που μάλλον ζούσαν στην πατρίδα τους και

β) στις αφοσιωμένες δούλες που ήταν κατά πάσα πιθανότητα εγκατεστημένες στην Αθήνα.

Η πρώτη κατηγορία αφορά σε Θράσες οι οποίες συμμετέχουν **αποκλειστικά σε μυθολογικά επεισόδια και κυρίως στον μύθο του Ορφέα.**

Στη δεύτερη κατηγορία οι γυναίκες της Θράκης εμφανίζονται **κατά κανόνα σε σκηνές του καθημερινού αθηνα κού βίου**, χωρίς όμως να λείπουν και από μυθολογικές παραστάσεις.

ΕΤΑΙΡΕΣ;;; Και το ζήτημα της γυμνότητας



This image is under copyright. Not for publication.

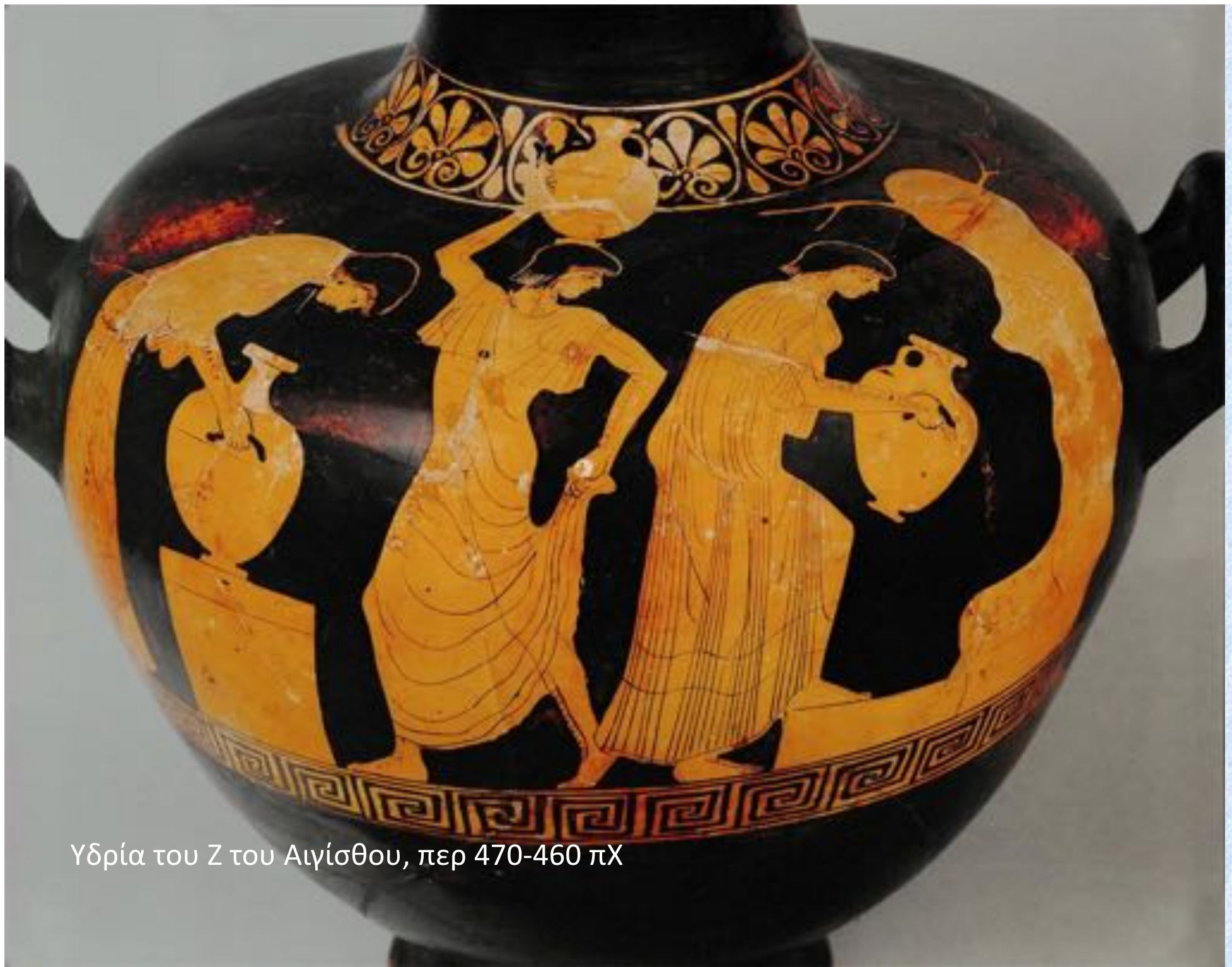
Ηρακλής και Γεροψώ



This image is under copyright. Not for publication.



Θράσσα τροφός, αττικός καλύκωτός κρατήρας, περ 410 πΧ, Βρ. Μουσείο



Υδρία του Ζ του Αιγίσθου, περ 470-460 πΧ

Αττική ερυθρόμορφου λουτροφόρος
υδρία, περ 460-450 πΧ (Αθήνα)



This image is under
copyright. Not for
publication.



This image is under copyright. Not for publication.



Ο **θάνατος του Ορφέα** από τις γυναίκες της Θράκης αποτελεί αγαπητό θέμα των αγγειογράφων και στο επεισόδιο αυτό οι Θράσες έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Σύμφωνα με τον μύθο, οι Θράσες σκότωσαν τον Ορφέα από ζήλεια γιατί με τη μουσική του απομάκρυνε τους άνδρες τους από κοντά τους.

Οι Θράσες στη σκηνή αυτήν παρουσιάζονται ιδιαίτερα δυναμικές και κατά κανόνα άγριες και διαφορετικές από τις Αθηναίες.

Έχουν συχνά τατουάζ και αχτένιστα μαλλιά και κρατούν διάφορα όπλα όπως σπαθί, μαχαίρι, διπλό πέλεκυ, οβελία, ή δόρυ. Επιτίθενται με μανία στον Ορφέα, η οποία τονίζεται συχνά με το πολυπρόσωπο της σκηνής

Η εικόνα αυτή ωστόσο, φαίνεται να χαρακτηρίζει τις παλιότερες παραστάσεις του 5ου αι. π.Χ.,

ενώ στη συνέχεια, οι Θράσες αποκτούν μια πιο ήρεμη εμφάνιση που αν δεν υπήρχαν τα τατουάζ ή ο Ορφέας, δεν θα ξεχώριζαν από μια Αθηναία.



Περ. 480 πΧ



Καλυκωτός κρατήρας περ 450 πΧ





Αμφορέας, περ 460-450 πΧ





Κύλικα λευκού βάθους
Ζ του Πιστόξενου, περ
470-460 πΧ (από την
Ακρόπολη)



Κωδωνόσχημος
κρατήρας, 440-430 πΧ



ΜΥΘΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Θράκες Μουσικοί

Θράκες βασιλείς

Ήρωες, Θεότητες, Προσωποποιήσεις

Οι παλιότεροι βεβαιωμένα θρακικοί, μύθοι κάνουν την εμφάνισή τους στα αττικά μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία **γύρω στο 490–480 π.Χ.** Ξεκινούν δηλ. κάπως **αργότερα από τους θνητούς θράκες πολεμιστές που απεικονίζονται ήδη από τον 6ο αι. π.Χ.**

Ενδιαφέρον σχετικά με τους μύθους της Θράκης είναι ότι στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. δεν εμφανίζεται μόνο ένας αλλά **περισσότεροι ταυτόχρονα**. Ο Ορφέας είναι σίγουρα ένας από τους πρώτους Θράκες που αναγνωρίζεται στα αττικά αγγεία, αλλά από την ίδια εποχή σώζονται και οι παραστάσεις του Εύμολπου και του Βορέα.

Στο σύνολό τους οι απεικονίσεις τους **καλύπτουν το χρονικό διάστημα από τον 6ο αι. π.Χ. μέχρι και τις αρχές του 4ου αι. π.Χ.** Σ' αυτούς τους δύο σχεδόν αιώνες, κάθε θέμα ή ήρωας ακολουθεί τη δική του πορεία και εμφανίζεται σε συγκεκριμένα διαστήματα, ενώ γίνεται περισσότερο ή λιγότερο δημοφιλής ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους μύθους

ΘΡΑΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Θράκη = πατρίδα της Μουσικής

ΟΡΦΕΑΣ, ΘΑΜΥΡΙΣ, ΜΟΥΣΑΙΟΣ, ΕΥΜΟΛΠΟΣ

Μουσικοί, εφευρέτες, χρησμολόγοι

οι σημαντικότεροι μουσικοί της Θράκης τιμωρούνται ή πεθαίνουν με βίαιο τρόπο. Τον Ορφέα τον κομμάτιασαν οι Θράσσης, τον Θάμυρι τον τύφλωσαν οι Μούσες και τον Εύμολπο τον σκότωσε ο Ερεχθέας. Ο μόνος που γλίτωσε και πέθανε μάλλον από φυσικό θάνατο ήταν ο Μουσαίος ...

Αναφορές σε λογοτεχνία, τέχνη (μικροτεχνία, αγγειογραφία, γλυπτική, Μεγάλη Ζωγραφική)

Αττική αγγειογραφία = τα πλουσιότερα παραδείγματα

Βλ. και μεταλλικά αγγεία

Ορφέας

Ο Ορφέας είναι ο πιο γνωστός θράκας μουσικός και σίγουρα ένας από τους πιο διάσημους μουσικούς της αρχαιότητας. **«Ονομάκλυτον Ορφήν»** τον ονομάζει ο Ίβυκος (απ. 25P), δηλώνοντας έτσι το μέγεθος της φήμης του. Εκτός από **αιιδός** και **κιθαρωδός**, ο Ορφέας ήταν **προφήτης** και **εισηγητής ενός νέου τρόπου ζωής**, αλλά και **ιδρυτής θρησκευτικών μυστηρίων** και τελετών, ενώ συνδεδεμένος με το όνομά του είναι ο **ορφισμός**, μια μυστηριακή λατρεία στην αρχαιότητα που φαίνεται ότι άσκησε επιρροή τουλάχιστον μέχρι τα χρόνια του χριστιανισμού

Ο Ορφέας ήταν γιος της Μούσας Καλλιόπης και του θράκα βασιλιά αλλά και ποταμού, Οιάγρου ή εναλλακτικά του θεού Απόλλωνα.

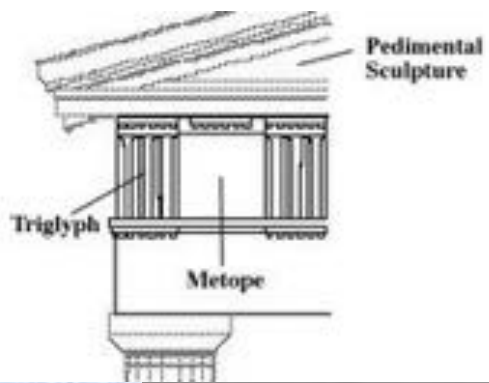
Αργοναυτική Εκστρατεία

Ορφέας κι Ευρυδίκη

Μουσική με συντρόφους

Φόνος Ορφέας

«Χρησιμοδοτούν» κεφάλι



Μετόπη του θησαυρού των Σικυωνίων στους Δελφούς, περ.
570-550 πΧ
Ο Ορφέας με τη λύρα στην Αργώ, μαζί με έναν ακόμη μουσικό
και εκατέρωθεν οι έφιπποι Διόσκουροι... (επιγραφές)



Ο **θάνατος του Ορφέα** αποτελεί αγαπητό θέμα της αττικής αγγειογραφίας του 5ου αι. π.Χ. και κυρίως στο **α΄ μισό** του. Ο γενικός τρόπος απεικόνισης παραμένει ο ίδιος και μάλιστα από τις πρώτες παραστάσεις στις αρχές του αιώνα μέχρι και τις τελευταίες στις πρώτες δεκαετίες του 4ου αι. π.Χ. **Ο Ορφέας εικονίζεται κατά κανόνα σε στάση πτώσης, κρατώντας τη λύρα του συνήθως ψηλά είτε για να τη σώσει είτε ως ασπίδα ενάντια στις γυναίκες της Θράκης που του επιτίθενται με διάφορα όπλα (δόρατα, οβελίες, ξίφη, πελέκεις, βράχους) δηλώνοντας καθαρά τη μανία και τον στόχο τους**

Ο εικονογραφικός αυτός τύπος που ακολουθούν οι αγγειογράφοι διαφέρει από τις μεταγενέστερες γραπτές πηγές **που παραδίδουν ότι οι Θράσες κομμάτιασαν τον Ορφέα, όπως έκαναν οι μαινάδες με τον Πενθέα.**

Η αγριότητα του επεισοδίου είναι πιο έντονη στις παλιότερες παραστάσεις, ενώ αργότερα μετριάζεται. Η ορμή και η μανία των γυναικών της Θράκης αμβλύνεται με την πάροδο του χρόνου και αυτό υποδηλώνεται τόσο με τον μικρότερο αριθμό τους και τη στάση τους όσο και με την ίδια την εμφάνισή τους

Αττικός ερυθρόμορφος στάμνος από τη Nola
της Ιταλίας, περ. 470 π.Χ.
Paris, Musée du Louvre G416



This image is under copyright. Not for publication.





This image is under copyright. Not for publication.



This image is under copyright. Not for publication.



This image is under copyright. Not for publication.



This image is under copyright. Not for publication.

Αττικός ερυθρόμορφος στάμνος,
περ. 470 π.Χ.

Basel, Antikenmuseum und
Sammlung Ludwig: BS1411





Λεπτομέρεια αττικού ερυθρόμορφου κιονωτού κρατήρα, μέσα 5^{ου} αι πΧ
München, Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek, 2378



Κύλικα λευκού βάρθους από την Ακρόπολη, περ. 440 π.Χ.
Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο 15190 (Ακρ 439)



Αττικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος
κρατήρας, 440-430 π.Χ.
Boston, Harvard Art Museums 1960.343



Αττική ερυθρόμορφη υδρία, από τη Νολα της Ιταλίας, περ. μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ.
Paris Musée du Petit Palais 319

η μαγεία που
ασκούσε με τη
μουσική στους
άνδρες της
Θράκης, το
οποίο
εμφανίζεται στα
αττικά αγγεία
γύρω στα μέσα
του 5ου αι. π.Χ.



Αττικός ερυθρόμορφος κιονωτός κρατήρας, περ. 450 π.Χ.
Hamburg, Museum für Kunst und Gewerbe, 1968.79



Αττικό ερυθρόμορφος κιονωτό κρατήρα, περ. 440 π.Χ.
Berlin, Staatliche Museen 3172



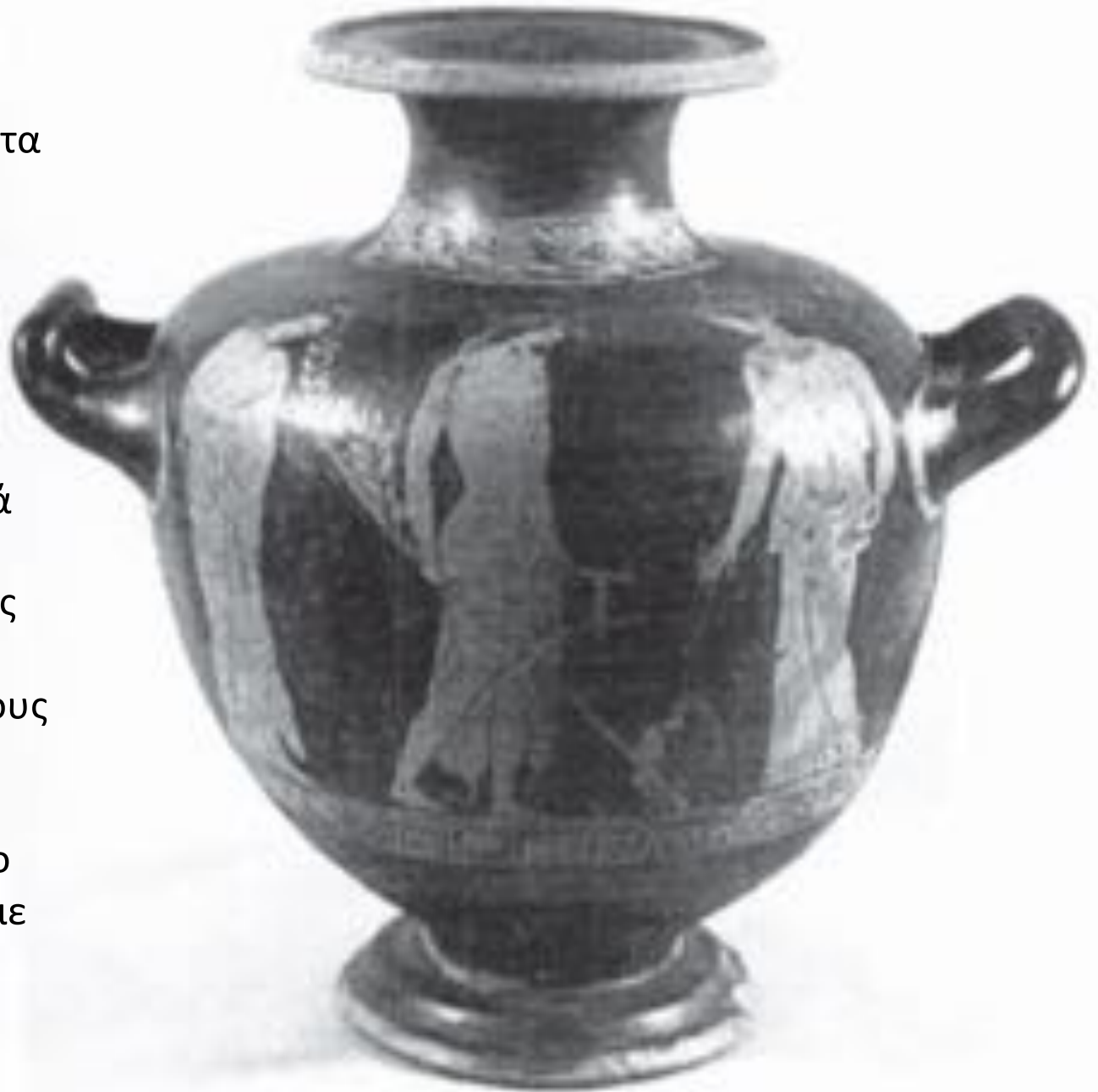
Υδρία,
Περ 440-430
πΧ αι πΧ

Το κεφάλι του Ορφέα σταματάει στη Λέσβο, όπου το βρίσκει ένας άνδρας την ώρα που χρησιμοδοτεί – δίπλα του η μητέρα του Καλλιόπη, κι άλλες μούσες Προμήνυμα της ταφής του ήρωα στα Λείβηθρα, στους πρόποδες του Ολύμπου Η λύρα του έφτασε στην Άντισσα της Λεσβου και την πήρε ο ποιητής Τέρπανδρος

Σπάνιες οι απεικονίσεις του Ορφέα με τις Μούσες κι ακόμη σπανιότερες με τον μυθικό του πατέρα, Απόλλωνα κι όλες περί τα 430 πΧ... Και ΜΟΝΟ σε αττικά αγγεία

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ;;;

Δεν μπορεί δηλ. να θεωρηθεί απίθανο οι Αθηναίοι να χρησιμοποίησαν και μυθολογικά επεισόδια με πρωταγωνιστές ήρωες που έπαιζαν ρόλο και στις δύο περιοχές, προκειμένου να σταθεροποιήσουν τις σχέσεις τους με τη Λέσβο. Η παρουσία του Ορφέα ήταν γνωστή και σημαντική τόσο στην Αθήνα όσο και στη Λέσβο και η σχέση του με τον Απόλλωνα ήταν ευνοϊκή για τους Αθηναίους.



Υδρία, περ 420 πΧ

ΚΑΤΑΒΑΣΗ ΟΡΦΕΑ ΣΤΗΝ ΑΔΗ

Ρωμαϊκό αντίγραφο αναγλύφου του
τέλους του 5^{ου} αι. πΧ

Ερμής – Ευρυδίκη – Ορφέας

Ευριπίδης, *Αλκηστις*, 438 πΧ



ΘΑΜΥΡΙΣ ή ΘΑΜΥΡΑΣ

γεννημένος στην περιοχή των Οδρυσών Θρακών, γονείς του ήταν ο μουσικός **Φιλάμμων** και η **νύμφη του Παρνασσού Αργιόπη**. Τον Θάμυρι και την θρακική καταγωγή του γνωρίζει και ο Όμηρος (*Ιλιάδα* Β 594–600), γεγονός που δείχνει ότι ο μουσικός ήταν παλιότερος του Ομήρου. Στον Θάμυρι αποδίδεται η εύρεση της δωρικής αρμονίας και ο Πausanias (4.33.3) τον παρουσιάζει ως τον επόμενο, μετά τον Φιλάμμωνα, **νικητή στους μουσικούς αγώνες των Δελφών**. Το πόσο φημισμένος ήταν στην αρχαιότητα φαίνεται και από το ότι **το άγαλμά του ήταν στημένο στο ιερό των Μουσών στον Ελικώνα, δίπλα στον Ησίοδο και τον Ορφέα**

Επίσης γνωστός στην αρχαιότητα για το **σωματικό του κάλλος**, ενώ λέγεται ότι τα μάτια του ήταν διαφορετικού χρώματος. **Το ένα ήταν μπλε και το άλλο μαύρο και αυτό το θεωρούσαν δείγμα ομορφιάς**. Αυτές οι δύο αρετές του, σε συνδυασμό ίσως με την νίκη του στους Δελφούς, τον οδήγησαν σε τέτοια **αλαζονεία**, ώστε θέλησε να παραβγεί σε αγώνα με τις Μούσες. **Η τιμωρία του ήταν να χάσει την όρασή του αλλά και την ικανότητα της κιθαρωδίας**.

Αυτός ο αγώνας φαίνεται ότι ήταν γνωστός τον 5ο αι. π.Χ. στον **Σοφοκλή**, ο οποίος τον περιέγραφε στο χαμένο σήμερα, δράμα του **Θάμυρας**. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διδασκαλία του δράματος ο Σοφοκλής είχε ο ίδιος τον πρωταγωνιστικό ρόλο, ενώ απεικονίστηκε ως Θάμυρις και στην **Ποικίλη Στοά**. Ίσως ο Πολύγνωτος, ο Θάσιος, που ζωγράφησε την άλωση της Τροίας στην Ποικίλη Στοά, να ήταν και ο ζωγράφος που έκανε τον Θάμυρι στο ίδιο κτήριο. Σύμφωνα με τον Pausanias (10.30.8) επίσης, ο Πολύγνωτος απεικόνισε το Θάμυρι μαζί με τον Ορφέα στην τοιχογραφία με θέμα τη **Νέκυια της Λέσχης των Κνιδίων στους Δελφούς**, γύρω στα μέσα του 5ου αι. π.Χ.

Θρακική κιθάρα

Μεταξύ λύρας και κιθάρας

Το ίδιο μουσικό όργανο συναντάται κάποιες φορές και στον Ορφέα ή του Μουσαίο και γι' αυτό συνδέεται με τη Θράκη. Δεν είναι γνωστό εάν μια τέτοιου τύπου κιθάρα υπήρχε όντως στη Θράκη ή εάν πρόκειται για επινόηση των Αθηναίων, που ήθελαν με τον τρόπο αυτό να τη διαφοροποιήσουν από την ελληνική λύρα ή κιθάρα. Ίσως βέβαια ο Σοφοκλής στο δράμα του *Θάμυρας* να παρουσίαζε τον μουσικό να φέρει ένα τέτοιο μουσικό όργανο και αυτό να αποτέλεσε το πρότυπο των αγγειογράφων.



Λύρα



Κιθάρα



Σαββίκη



Θόρμυξι



Τρίγωνο

Υδρία, περ. 430 πΧ – Μούσες, Θάμυρις, Αργιόπη (μητέρα του)



This image is under copyright. Not for publication.



This image is under copyright. Not for publication.



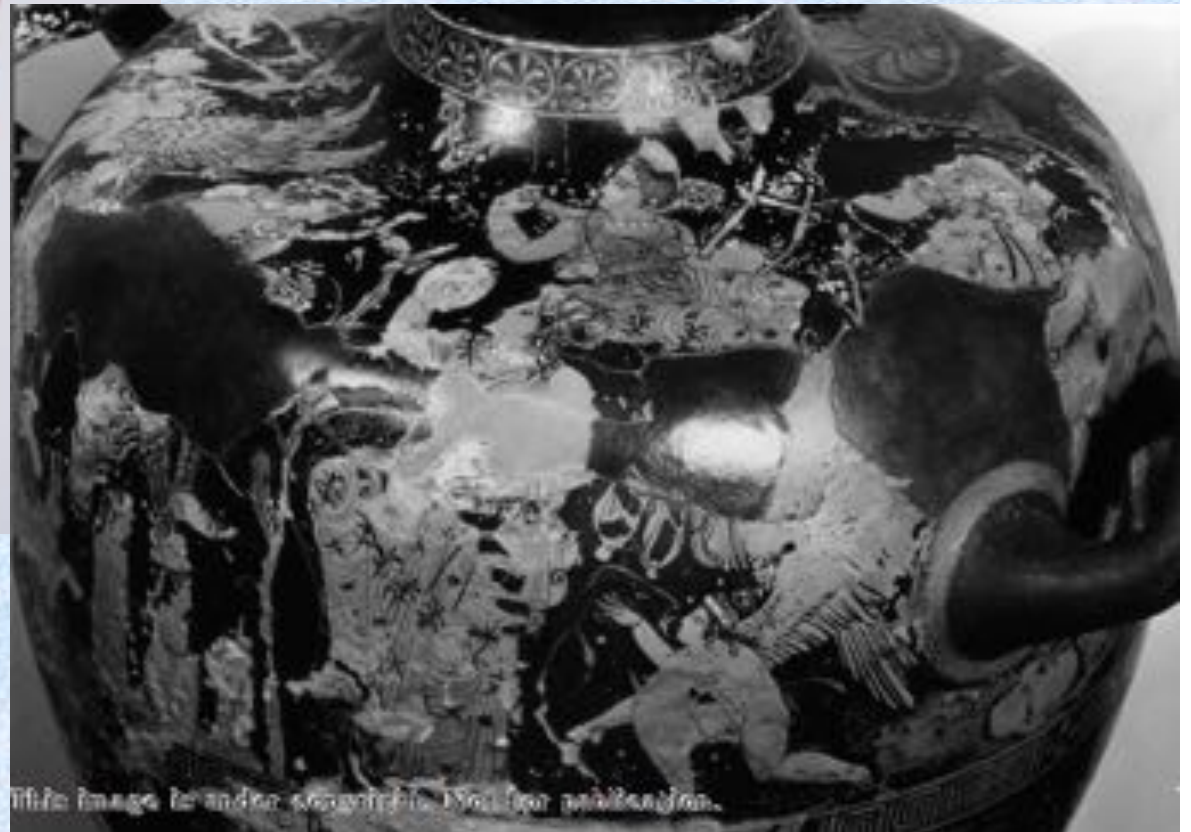
Θάμυρις και Μούσες, σε αμφορέα περ. 450 πΧ (Απόλλων στην β' όψη)

Θάμυρις και Μούσες, περ 420 πΧ

Κάποια διαφορά στο στήσιμο της παράστασης;



Υδρία περ. 420 πΧ
Θάμυρις, Έρωτες, Μούσες, Αφροδίτη
Ιερό;



This image is under copyright. No further publication.



Κρατήρας Ελικωτός, περ. 440 πΧ
Θάμυρις, Απόλλων, Μουσες,
Τριποδας = Ιερό;;;

Δεν αναφέρεται με βεβαιότητα ο χώρος
διεξαγωγής του αγώνα, από Πελοπόννησο
μέχρι Θράκη και Αθω

Αξίζει να σημειωθεί ότι τον 4ο αι. π.Χ. ο
Πλάτων, τον συγκαταλέγει ανάμεσα στους
καλύτερους ραψωδούς και θεωρεί τους
ύμνους του ιδιαίτερα ευχάριστους.

ΜΟΥΣΑΙΟΣ

Μουσικός και προφήτης

Η σχέση του με τη μουσική προκύπτει και από το ίδιο το όνομά του που τον σχετίζει άμεσα με τις Μούσες. Θεωρείται **προγενέστερος του Ομήρου αλλά νεότερος από τον Ορφέα**. Οι πηγές είναι αρκετά ασαφείς για την καταγωγή και τους γονείς του. Αναφέρεται τόσο ως **μαθητής όσο και ως γιος του Ορφέα, του Λίνου ή του Θάμυρι**. Την πατρότητά του διεκδικούν ακόμη ο Εύμολπος και ο Αντίφημος, ενώ μητέρα του θεωρείται η Σελήνη ή η Μήνη. Εξίσου συγκεχυμένη είναι και η σχέση του με τη Θράκη, η οποία ανιχνεύεται μέσα από τη σύνδεσή του με τους άλλους θράκες μουσικούς που θεωρούνται γονείς του

Ο Μουσαίος φαίνεται ότι **γνώρισε ιδιαίτερη διάδοση στην Αθήνα του 5ου αι. π.Χ.** και δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα ότι **οι Λυκομίδες ή ο Θεμιστοκλής είχαν κάποια σχέση μ' αυτό**. Ο Ευριπίδης στον *Ρήσο* (945 κ.ε.) μιλά για τον Μουσαίο, ενώ ο Πausανίας (1.22.7) αναφέρει ότι απεικονιζόταν στην Πινακοθήκη στην Ακρόπολη.

Η συγκέντρωση των χρησμών του από τον αθηναίο ποιητή Ονομάκριτο κατά τον 6ο αι. π.Χ. δείχνει ότι ήταν γνωστός ήδη από την εποχή αυτή. Ο Ηρόδοτος (7.6, 8.96, 9.43) παραδίδει ότι την περίοδο των Περσικών Πολέμων οι χρησμοί του ήταν δημοφιλείς όχι μόνο στους Έλληνες, αλλά και στους Πέρσες.

ΠΩΣ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΜΕ ΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ
ΓΙΑ ΜΟΥΣΑΙΟ Η ΟΡΦΕΑ;;;

Οι παραστάσεις αυτές είναι περίπου σύγχρονες με αυτές του Ορφέα και διαφοροποιούνται κυρίως στις μορφές που περιβάλλουν τους μουσικούς. Ενώ ο Ορφέας περιτριγυρίζεται από Θράκες που ακούν μαγεμένοι τη μουσική του και κατά συνέπεια οδηγούν στην ερμηνεία του θέματος, ο Μουσαίος παίζει τη λύρα του ανάμεσα σε Μούσες

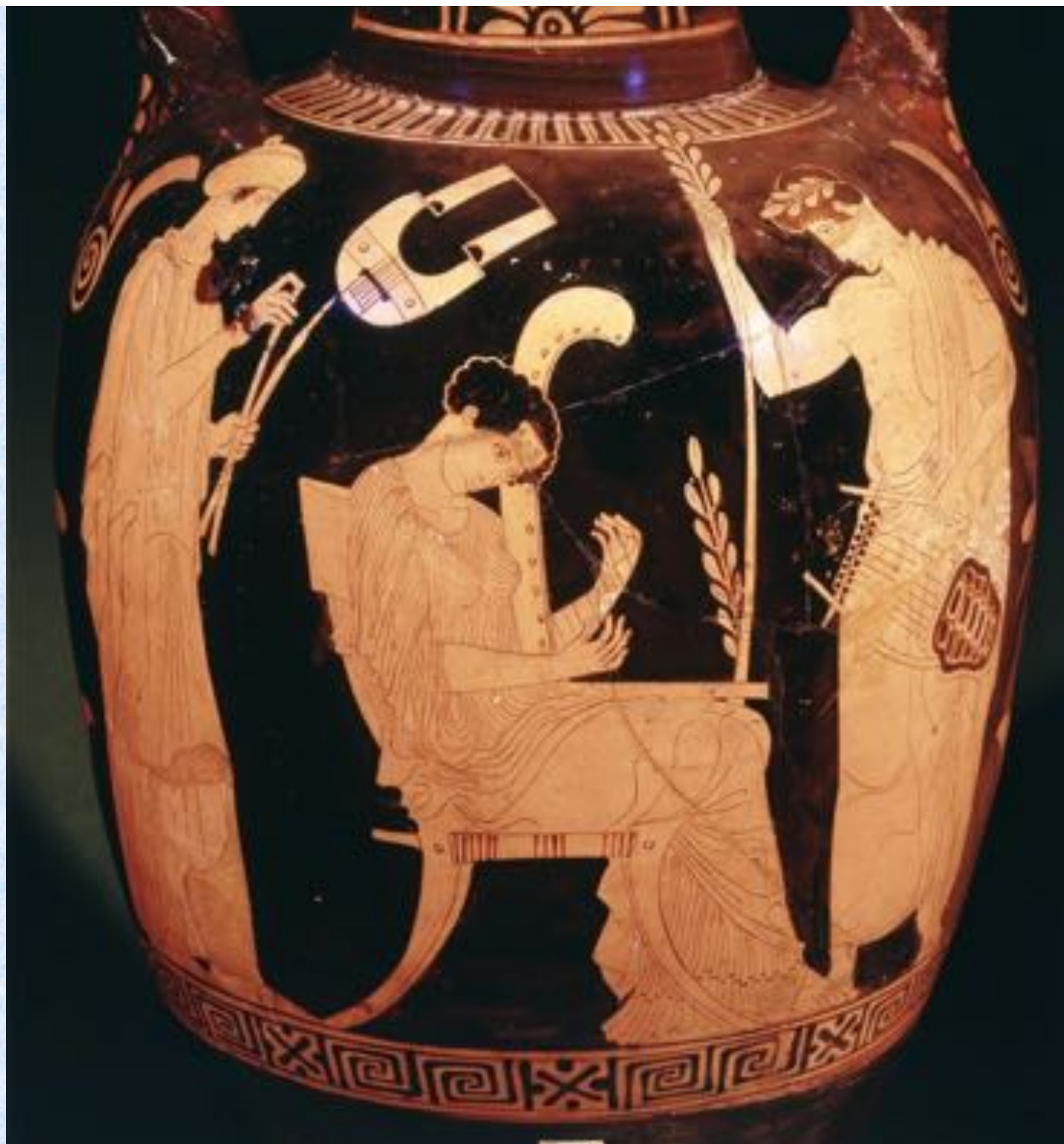


Πυξίδα, περ. 440 πΧ



Αμφορέας, περ 440 πΧ

Μουσαίος, Τερψιχόρη και
Μελούσα ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ





Πελίκη, περ 420 πΧ

Μουσαίος, Μούσες και μωρό Εύμολπος
δίπλα στη μητέρα του, Δηιόπη...

Αφροδίτη, Ερως και Πόθος

This image is under copyright. Use for
publication.



Κύλικα 430 πΧ

Μαθητής και
δάσκαλος



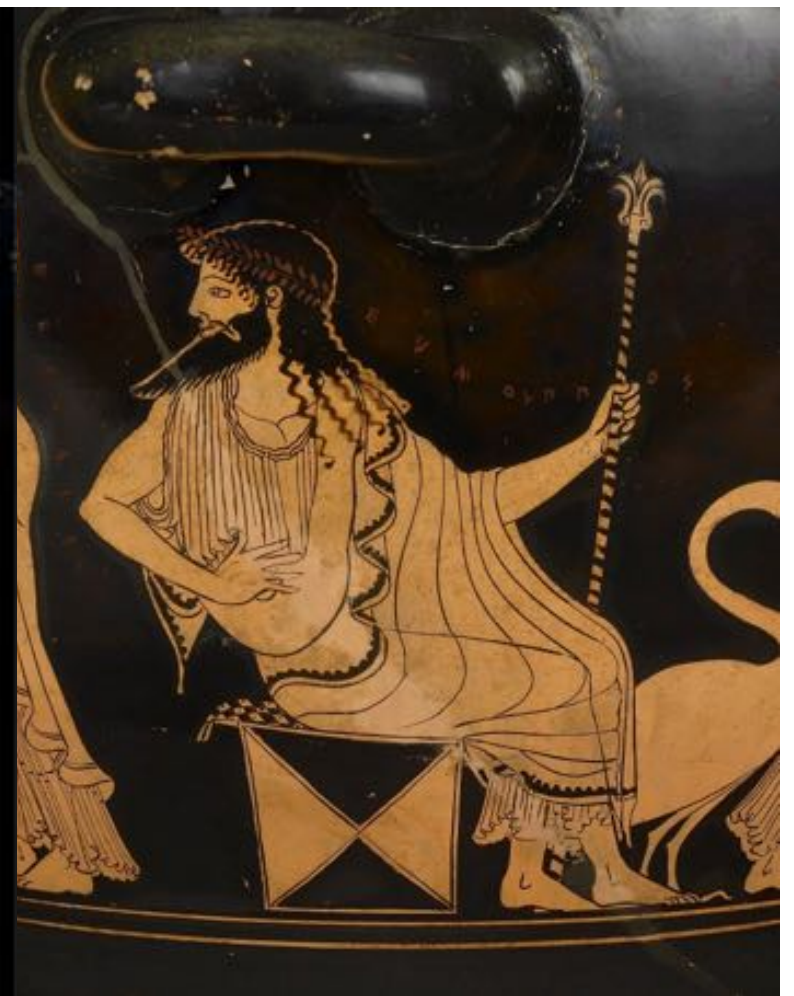
ΕΥΜΟΛΠΟΣ

Συνδέεται με την Ελευσίνα και τα Μυστήριά της, καθώς θεωρείται ιδρυτής τους και ιεροφάντης. Στον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα (στ. 475–497), που χρονολογείται στα τέλη του 7ου αι. π.Χ., αναφέρεται ότι η θεά έδειξε στον Εύμολπο και στους υπόλοιπους βασιλιάδες της Ελευσίνας, τις ιερές τελετές και τα Μυστήρια. Η ιδιότητα του ιεροφάντη που αποδίδεται επίσης στον Εύμολπο, είχε ως βασική απαίτηση την «ευφωνία» και συνεπώς μέσα από αυτή πιστοποιούνται και οι μουσικές ικανότητες του ήρωα. Το ίδιο το όνομά του άλλωστε, προέρχεται από το «ευ μέλπεσθαι» και παραπέμπει άμεσα στη μουσική του ιδιότητα.

Σε κάποιες γραπτές πηγές αναφέρεται καθαρά ότι ήταν Θράκας (Παυσανίας 1.38.2–3), ενώ σε κάποιες άλλες συνδέεται με τη Θράκη μέσα από την καταγωγή του. **Σύμφωνα με τις πιο διαδεδομένες εκδοχές, ο Εύμολπος ήταν γιος του Ποσειδώνα και της Χιόνης (Ευριπίδης, Ερεχθας 464–474), ή παιδί του Μουσαίου και της Δηιόπης.** Η Χιόνη θεωρείται κόρη του θρακικού ανέμου Βορέα και της αθηναίας Ωρείθειας, το μυθικό ζευγάρι των οποίων αποτέλεσε αγαπητό θέμα και για τα μεταλλικά αγγεία από τη Θράκη



Ο Απολλόδωρος (3.15.4) παραδίδει ότι ο **Εύμολπος έζησε για αρκετό καιρό στη Θράκη μαζί με τον γιο του τον Ίσμαρο**, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη του Τεγύριου που ήταν βασιλιάς της περιοχής. Επειδή όμως προσπάθησε να ανατρέψει τον βασιλιά, ο Εύμολπος αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Θράκη και **κατέφυγε στην Ελευσίνα**. Εκεί οργάνωσε τις θρησκευτικές τελετές και **ίδρυσε τα Ελευσίνια Μυστήρια**. Όταν όμως πέθανε ο γιος του Ίσμαρος, ο Εύμολπος **επέστρεψε στη Θράκη** και έγινε ο ίδιος βασιλιάς εκεί. Οι Ελευσίνιοι ωστόσο, συνέχιζαν να τον θεωρούν συμπολίτη τους και γι' αυτό όταν ξέσπασε ο πόλεμος με τους Αθηναίους ζήτησαν τη βοήθειά του. **Ο Εύμολπος ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά τους φέρνοντας μάλιστα και θρακικό στρατό μαζί του**. Οι Θράκες θεωρούνταν στην αρχαιότητα πολύ καλοί πολεμιστές και αυτό θα ήταν αναμφισβήτητα μεγάλη βοήθεια για τους Ελευσίνιους. **Τελικά όμως οι Ελευσίνιοι ηττήθηκαν από τους Αθηναίους και έγιναν υποτελείς τους**. Κράτησαν ωστόσο, το δικαίωμα της τέλεσης των **Ελευσίνιων Μυστηρίων**. Στον πόλεμο αυτό ο Ερεχθέας **σκότωσε τον Εύμολπο**, γεγονός που προκάλεσε την οργή του πατέρα του Ποσειδώνα, ο οποίος με τη σειρά του σκότωσε τον βασιλιά της Αθήνας



Σκύφος του Μάκρωνα, περ. 500 πΧ (Καμπανία)

Τριπτόλεμος, Δήμητρα και Περσεφόνη, Ευμολπος
– και στη β' οψη Ποσειδώνας, Διόνυσος κ.ά.



This image is under copyright. Not for publication.

Σκύφος, περ. 470 πΧ – Αναχώρηση
Τριπτόλεμου και μύηση Ηρακλή στα
ελευσίνια Μυστήρια
ΔΑΔΟΥΧΟΣ Εύμολπος;

Σκύφος 4^{ου} αι. πΧ
Εύμολπος με θρακική ενδυμασία;



This image is under copyright. Not for publication.

Λογοτεχνία και Τέχνη

χαμένη σήμερα **τραγωδία του Ευριπίδη Ερεχθέας**

επάνω στην Ακρόπολη υπήρχε ένα **χάλκινο σύνταγμα με τη μονομαχία του Εύμολπου με τον Ερεχθέα**. Ο ίδιος περιηγητής σε άλλο σημείο (Παυσ. 9.30.1) αναφέρει ότι το άγαλμα του Ερεχθέα επάνω στην Ακρόπολη ήταν έργο του Μύρωνα.

Ο Εύμολπος απεικονιζόταν **ίσως και στον Παρθενώνα**, στο δυτικό αέτωμα που αποδίδει τη διαμάχη ανάμεσα στην Αθηνά και τον Ποσειδώνα για την Αττική. Εδώ ο Εύμολπος, εάν όντως παριστάνεται, θα μπορούσε να βρίσκεται μαζί με τη μητέρα του Χιόνη.

Υποθετική είναι η εμφάνιση του Εύμολπου και **στο Ηφαιστείο στην Αθήνα**. Εδώ ο ήρωας θα μπορούσε να παριστάνεται στην ανατολική ζωφόρο, στην πλάκα αρ. 4 και να είναι ο άνδρας που μάχεται εναντίον ενός Αθηναίου. Εάν η ερμηνεία αυτή είναι σωστή, τότε και στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε η σκηνή να αναγνωρισθεί ως ο πόλεμος της Αθήνας με την Ελευσίνα.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Ο Ηρόδοτος (5.7–8) παραδίδει ότι ένας από τους τρεις κοινούς θεούς που είχαν οι Έλληνες με τους Θράκες ήταν και ο Άρης. **Οι άλλοι δύο ήταν ο Διόνυσος και η Άρτεμη.** Ο άγριος θεός του πολέμου ήταν και ο πατέρας τριών τουλάχιστον από τους μυθικούς βασιλείς της Θράκης: του **Λυκούργου, του Διομήδη και του Τηρέα.** Οι μύθοι που αφορούν στους θράκες αυτούς βασιλείς δείχνουν ότι κληρονόμησαν από τον πατέρα τους και μοιράζονται μεταξύ τους την **τραχύτητα, τη βαρβαρότητα και την επιθετική συμπεριφορά.**

Η αττική αγγειογραφία έδειξε κάποιο ενδιαφέρον για τους θράκες βασιλείς, αλλά όχι τόσο έντονο όσο για τους μουσικούς της Θράκης. Κάποιοι ωστόσο, από τους θράκες βασιλείς ενώ απασχολούν την Αθήνα κατά την κλασική περίοδο, δεν σώζονται στην αττική αγγειογραφία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Ρήσος

ΡΗΣΟΣ

Μιλώντας για τον Ρήσο ο Όμηρος (Ιλιάδα Κ 433–511) αναφέρει ότι ήταν γιος του Ηιονέα και ένας από τους σημαντικότερους Θράκες και ικανότερους πολεμιστές. Μεταγενέστερες του Ομήρου, πηγές τον παρουσιάζουν ως γιο του Στρυμόνα και μιας Μούσας, της Κλειούς, Ευτέρπης ή Τερψιχόρης. Έχοντας μητέρα μια Μούσα, ο Ρήσος αποκτά συγγενικούς δεσμούς με έναν άλλο Θράκα, τον Ορφέα που ήταν γιος της Μούσας Καλλιόπης. Ο Όμηρος (Ιλιάδα Μ 20) με την ονομασία Ρήσος αναφέρει και έναν ποταμό στην Τρωάδα.

Κατά κοινή παραδοχή η ονομασία «Ρήσος» αποτελεί μάλλον θρακική προσφώνηση του βασιλιά γενικότερα κάτι στο οποίο συνηγορεί και η ιδιότητα του μυθικού Ρήσου

Ο Όμηρος (Ιλιάδα Κ 433–511) μας λέει πως **ο Ρήσος πήγε στην Τροία** ανταποκρινόμενος στην πρόσκληση για βοήθεια που του απηύθυναν οι Τρώες, κατά τον πόλεμό τους εναντίον των Ελλήνων. **Μαζί του έφερε και τους θράκες πολεμιστές του, αλλά και τα περίφημα άλογά του.** Επειδή όμως η συμμετοχή του στον πόλεμο αυτόν θα σήμαινε ταυτόχρονα και την ήττα των Ελλήνων, οι τελευταίοι αποφάσισαν να τον σκοτώσουν από την πρώτη ήδη νύχτα της άφιξής του στην Τροία. Το εγχείρημα ανέλαβαν και έφεραν σε πέρας **ο Οδυσσέας και ο Διομήδης με τη βοήθεια που τους πρόσφερε η προδοσία του Τρώα Δόλωνα,** από τον οποίο ονομάστηκε Δολόνεια και η ραψωδία Κ της Ιλιάδας. Την ιστορία επαναλαμβάνει στον 5ο αι. π.Χ. **ο Πίνδαρος, ενώ η τραγωδία Ρήσος που αποδίδεται στον Ευριπίδη** έχει επίσης ως θέμα τον φόνο του Ρήσου από τον Διομήδη και τον Οδυσσέα.

Ο Διομήδης κι ο Οδυσσέας σκοτώνουν τον Ρήσο την ώρα που κοιμάται – και κλέβουν τα άλογά του - «χαλκιδικός» αμφορέας, περ 550 πΧ

ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΡΗΣΟΥ ΑΠΟ ΑΓΓΕΙΟ ΤΟΥ 5^{ΟΥ} ΑΙ. ΠΧ!!! – ΜΕΤΑ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΣΤΟΝ 4^Ο ΑΙ



Την εποχή της ίδρυσης της αθηναϊκής αποικίας στην **Αμφίπολη**, δηλ. γύρω στα 437 π.Χ., γίνεται λόγος για την ύπαρξη **λατρείας του Ρήσου** στην περιοχή

Σύμφωνα με έναν χρησμό (Πολύαινος 6.53), **οι Αθηναίοι άποικοι έπρεπε να μεταφέρουν τα οστά του Ρήσου από την Τρωάδα για να εξιλεωθούν για τον φόνο του**. Η πράξη αυτή θυμίζει την ανακομιδή των οστών του Θησέα από τη Σκύρο στην Αθήνα, που έκανε ο αθηναίος στρατηγός Κίμων λίγα χρόνια πριν. Παράλληλα με τη μεταφορά των οστών του Ρήσου, οι Αθηναίοι ίδρυσαν ένα ηρώο προς τιμή του στην Αμφίπολη, το οποίο βρισκόταν απέναντι από ένα ιερό της μητέρας του της Μούσας Κλειούς και χρονολογείται επίσης στον 5ο αι.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Βασιλιάς των Ηδωνών. Ο Λυκούργος που ήταν γιος του Άρη, υπήρξε εχθρικός στην **εισαγωγή της λατρείας του Διονύσου στη χώρα του και γι' αυτό επιτέθηκε με τους πολεμιστές του στον θεό και στις μαινάδες που τον ακολουθούσαν**. Στον αγώνα του αυτό όμως όχι μόνο έχασε, αλλά υπέστη και φοβερή συμφορά. Ο Διόνυσος τον τιμώρησε πολύ σκληρά για τη στάση που κράτησε. **Τον έκανε να χάσει τα λογικά του και μέσα στη μανία που τον κατέβαλε, νόμισε ότι ο γιος του Δρύαντας ήταν κληματαριά και τον σκότωσε με ένα τσεκούρι.**

χαμένο σήμερα δράμα του Αισχύλου *Ηδωνοί*

Παυσανίας (1.20.3), η τιμωρία του Λυκούργου από τον θεό του κρασιού, παριστανόταν στο **ιερό του Διονύσου που υπήρχε στην Αθήνα**. Στο ίδιο ιερό απεικονιζόταν και η τιμωρία ενός άλλου βασιλιά επίσης από τον Διόνυσο, του Πενθέα.



Ο Λυκούργος κομματιάζει με τα
δόντια του τον γιό του – υδρία,
περ 460 πΧ



Υδρία με μαινάδες και τον Λυκούργο με τσεκούρι, έχοντας αποκεφάλισει τον γιο του – περ. 420 πΧ - - θεατρικότητα

Διομήδης

Με το όνομα Διομήδης είναι γνωστός τόσο ο βασιλιάς του Άργους που πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο και μαζί με τον Οδυσσέα σκότωσε τον θράκα βασιλιά Ρήσο όσο και ο **βασιλιάς των Βιστόνων της Θράκης, τα ανθρωποφάγα άλογα του οποίου άρπαξε ο Ηρακλής**. Πρόκειται για τον όγδοο άθλο που ανέθεσε ο Ευρυσθέας στον Ηρακλή ζητώντας του να του φέρει τα άλογα του Διομήδη στις Μυκήνες. Ο θράκας αυτός βασιλιάς ήταν γιος του Άρη και είχε στην κατοχή του ανθρωποφάγους ίππους με χάλκινους σιαγόνες. **Τα άλογα αυτά ήταν τόσο άγρια που τα κρατούσαν δεμένα με σιδερένιες αλυσίδες, ενώ ο Διομήδης τους έδινε ως τροφή τους περαστικούς και ταξιδιώτες που είχαν την ατυχία να βρεθούν στο βασίλειό του**. Όταν ο Ευρυσθέας ζήτησε από τον Ηρακλή να του φέρει τα συγκεκριμένα άλογα, ο ήρωας πήγε στη Θράκη μαζί με τον Άβδηρο, όπου και κατόρθωσε να τα αιχμαλωτίσει. **Προκειμένου να αντιμετωπίσει τον Διομήδη και τους άνδρες του, άφησε στον Άβδηρο τους ίππους για να τους προσέχει, αλλά αυτοί κατόρθωσαν να τον κατασπαράξουν και να τον φάνε**. Ο Ηρακλής νίκησε τον Διομήδη και τον έριξε στα ίδια του τα άλογα, τα οποία τον καταβρόχθισαν. Στη συνέχεια ίδρυσε την πόλη των Αβδήρων, προς τιμήν του Άβδηρου και οδήγησε τα άλογα στον Ευρυσθέα στις Μυκήνες. Ο Ευρυσθέας τα αφιέρωσε στην Ήρα και κατόπιν τα άφησε ελεύθερα. **Τα άλογα πήγαν στον Όλυμπο όπου όμως τα κατασπάραξαν τα άγρια θηρία**.

Ο μύθος αυτός που αφορά στον Διομήδη και τα άλογά του αναφέρεται για πρώτη φορά στον **Πίνδαρο** (απ. 169.9–46) και μετά στην **Άλκηστη** του Ευριπίδη (481–506) (βλ. και κεφ. 2.2.2). Ο Ευριπίδης μιλά για τον μύθο και στον **Ηρακλή Μαινόμενο** (380–385)

Ο περιηγητής Παυσανίας (3.18.12) αναφέρει ότι το θέμα απεικονιζόταν **στον θρόνο του Απόλλωνα στις Αμύκλες**.

Κύλικα με κοραλλι βάθος, περ. 520 πΧ



Προσθήκη φτερών στα άλογα και απουσία ανθρώπινων μελών...

Λήκυθος, περ. 490 πΧ



ΤΗΡΕΑΣ

Ο Τηρέας σε αντίθεση με τον Λυκούργο και τον Διομήδη που το πεδίο δράσης τους περιοριζόταν στη Θράκη, **συνδέεται και με την Αθήνα μέσα από έναν γάμο, όπως και ο Θρακικός άνεμος Βορέας.** Τον θεωρούσαν γαμπρό του αθηναίου βασιλιά Πανδίονα, αφού παντρεύτηκε την κόρη του Πρόκνη και απέκτησαν μαζί έναν γιο, τον Ίτυ.

Ο πλήρης μύθος στη μορφή που μας είναι γνωστός σήμερα φαίνεται να διαμορφώθηκε στον **5ο αι. π.Χ.** και συνδέει, με εξαίρεση τον Ζήθο, όλους τους παραπάνω αναφερόμενους ήρωες. Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή, ο βασιλιάς της Αθήνας **Πανδίων** βρέθηκε σε πόλεμο με τον βασιλιά της Θήβας **Λάβδακο** και γι' αυτό ζήτησε **βοήθεια από τον βασιλιά της Θράκης τον Τηρέα.** Σε αντάλλαγμα, του έδωσε για γυναίκα του την κόρη του Πρόκνη που την πήρε ο Τηρέας στη Θράκη όπου και απέκτησαν έναν γιο, τον Ίτυ. Σε κάποια επίσκεψή του στην Αθήνα όμως, ο Τηρέας είδε την **Φιλομήλα, αδερφή της Πρόκνης** και αφού βρήκε κάποιο πρόσχημα την πήρε μαζί του στην Θράκη. Εκεί τη βίασε και για να μην πει σε κανέναν τι συνέβη, της έκοψε τη γλώσσα και την κράτησε κρυμμένη στο παλάτι του. Η Φιλομήλα όμως βρήκε τρόπο να ειδοποιήσει την αδερφή της, υφαίνοντας την ιστορία επάνω σ' έναν πέπλο που τον έστειλε κρυφά στην Πρόκνη. Στη συνέχεια, οι δύο αδερφές αποφάσισαν να **εκδικηθούν τον θράκα βασιλιά και γι' αυτό έσφαξαν τον Ίτυ και έδωσαν το κρέας του να το φάει ο Τηρέας.** Όταν ο βασιλιάς της Θράκης κατάλαβε το τι συνέβη, καταδίωξε την Πρόκνη και την Φιλομήλα για να τις σκοτώσει. Τότε όμως επενέβηκαν οι θεοί και τους **μεταμόρφωσαν όλους σε πουλιά: τον Τηρέα το έκαναν τσαλαπετεινό, την Πρόκνη αηδόνα και την Φιλομήλα χελιδόνα.**

Έδη στην αρχαιότητα θεωρήθηκε ότι ο συσχετισμός του Τηρέα με τη Θράκη ήταν αθηναϊκό δημιούργημα, το οποίο μπορεί να τοποθετηθεί περίπου την ίδια εποχή με το δράμα του Σοφοκλή που χρονολογείται ίσως λίγο πριν το 431 π.Χ.

Ο Θουκυδίδης (2.29) κατηγορεί τους Αθηναίους για τη σύνδεση του μυθικού Τηρέα με τον υπαρκτό θράκα βασιλιά Τήρη, πατέρα του Σιτάλκη. **Ο Τήρης ο Α΄ διακρινόταν για τα φιλελληνικά του συναισθήματα και οι Αθηναίοι τον συσχέτισαν με τον μυθικό Τηρέα για να δείξουν ότι οι σχέσεις τους με τη Θράκη έχουν βαθιές ρίζες στο παρελθόν.**

Το 431 π.Χ. έγινε η σύναψη της συμμαχίας με τον Σιτάλκη, βασιλιά των Οδρυσών Θρακών, γεγονός που θεωρήθηκε μεγάλη **διπλωματική επιτυχία των Αθηναίων**



Εσωτερικό κύλικας τέλη
6^{ου} αι. πΧ
Η Πρόκνη σκοτώνει τον
Ιτυ



This image is under copyright. Not for publication.



ο Τηρέας. Ο βασιλιάς της Θράκης εμφανίζεται στην αττική αγγειογραφία γύρω στα 460 π.Χ. Τότε χρονολογείται ένας **κιωνωτός κρατήρας που τον παρουσιάζει να έχει μόλις αντιληφθεί το τι έφαγε** και να κατεβαίνει από την συμποσιακή κλίνη, για να καταδιώξει τις δύο αδερφές που παριστάνονται να απομακρύνονται ήδη τρέχοντας Βλ. πόδι ίτυ να βγαίνει από το κιβώτιο...

Απεικονίσεις του Τηρέα σώζονται, έστω και σε περιορισμένο αριθμό, σε όλη τη διάρκεια του 5ου αι. π.Χ., ίσως και μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 4ου αι. π.Χ. Η Πρόκνη με τον Ίτυ μάλιστα αποτέλεσαν το θέμα ενός πολύ γνωστού γλυπτού συμπλέγματος που έγινε από τον περίφημο γλύπτη Αλκαμένη γύρω στα 430–420 π.Χ. και ανατέθηκε στην Ακρόπολη⁷⁰. Η πληροφορία προέρχεται από τον Πausανία (1.24.3), ο οποίος όμως δεν αναφέρει αν συμπεριλαμβανόταν και ο Τηρέας. Η θέση ανάθεσης, το θέμα αλλά και η χρονολόγηση του συμπλέγματος σε μια εποχή που η Αθήνα επεδίωκε μια συμμαχία με τον Σιτάλη, υποδεικνύουν ότι το έργο εξυπηρετούσε πολιτική σκοπιμότητα.

Η πολιτική υιοθέτηση και αξιοποίηση του **Τηρέα** αιτιολογεί ίσως και το γεγονός ότι ο ήρωας αναφέρεται γενικά ως **βασιλιάς της Θράκης** και όχι ενός συγκεκριμένου φύλου, όπως συνέβαινε με άλλους θράκες βασιλείς. Ο Λυκούργος για παράδειγμα ήταν βασιλιάς των Ηδωνών και ο Διομήδης των Βιστόνων. Ο συσχετισμός του μυθικού Τηρέα με τον πραγματικό Τήρη Α΄, που ήταν ο πρώτος θράκας βασιλιάς που επεδίωξε την ίδρυση ενός θρακικού κράτους στα νότια του Δούναβη, δικαιολογεί και την παρουσίαση του πρώτου ως βασιλιά της συνενωμένης αυτής Θράκης. Ταυτόχρονα, ο Τηρέας αναφέρεται γεωγραφικά σε έναν χώρο που έχει ως υποσύνολό του το σύνολο των περιοχών που καλύπτουν οι προηγούμενοι βασιλείς

ΦΙΝΕΑΣ

Το όνομα Φινέας στην αρχαία ελληνική μυθολογία αντιστοιχεί σε δύο διαφορετικούς ήρωες. Ο ένας ήταν αδερφός του Κηφέα του πατέρα της Ανδρομέδας και ο **άλλος γιος του Φοίνικα, του Αγήνορα ή του Ποσειδώνα. Ο τελευταίος ήταν βασιλιάς της Θράκης και σύζυγος της Κλεοπάτρας, της κόρης του θρακικού ανέμου Βορέα και της αθηναίας Ωρείθυιας.**

Με την Κλεοπάτρα απέκτησε δύο γιούς, τον Πλήξιππο και τον Πανδίονα. **Λέγεται όμως ότι τύφλωσε ο ίδιος τα παιδιά του, επειδή τα κατηγόρησε η δεύτερη γυναίκα του, κόρη του Δάρδανου, η Ιδαία. Για τη φοβερή αυτήν πράξη του τον τιμώρησαν οι θεοί με τύφλωση, ενώ του έστειλαν και τις Άρπυιες που δεν τον άφηναν να φάει καθόλου την τροφή που του έφερναν.** Από το μαρτύριο αυτό **τον γλύτωσαν οι Βορεάδες, Ζήτης και Κάλαϊς, όταν περνούσαν από τα μέρη της Θράκης κατά τη διάρκεια της Αργοναυτικής εκστρατείας.** Σε ανταπόδοση, ο Φινέας τους συμβούλευσε **πως να περάσει η Αργώ τις Συμπληγάδες Πέτρες,** χωρίς να καταστραφεί. Ο Φινέας εκτός από βασιλιάς, ήταν και μάντης και σύμφωνα με άλλες παραλλαγές του μύθου οι θεοί των τύφλωσαν επειδή κατέχοντας τη μαντική τέχνη φανέρωσε θεϊκά μυστικά στους ανθρώπους

Ο Φινέας και η περιπέτειά του με τις Άρπυιες, αποτέλεσαν **αγαπητό θέμα της ποίησης** στον 5ο αι. π.Χ. Ο *Φινέας* ήταν το πρώτο δράμα της τριλογίας του **Αισχύλου** που περιλάμβανε τους Πέρσες και τον Γλαύκο Ποτνιέα και διδάχθηκε το 472 π.Χ.

Ο ποιητής **Τιμόθεος** έγραψε μια τραγωδία με τον τίτλο *Φινεάδαι*, ενώ ο μύθος πρέπει να αποτέλεσε ιδιαίτερη πηγή έμπνευσης για τον **Σοφοκλή** που έγραψε τουλάχιστον δύο δράματα μ' αυτόν τον τίτλο, ίσως και τρίτο. Τα έργα του Σοφοκλή που τιτλοφορούνται με το όνομα του ήρωα δεν σώζονται, αλλά τα αποσπάσματά τους βοηθούν κάπως στην ανασύνθεση της ιστορίας. Στο πρώτο ο ποιητής μιλούσε για το πως τύφλωσε ο Φινέας τους ίδιους τους γιους του και στο δεύτερο για την τιμωρία του και την απελευθέρωσή του από τους Βορεάδες. Στο τελευταίο έργο θεωρείται ότι δινόταν ακόμη πιο αίσιο τέλος με την ίαση του τυφλού μάντη από τον Ασκληπιό. **Δυστυχώς ούτε οι ακριβείς χρονολογήσεις αλλά ούτε και η σειρά με την οποία γράφτηκαν, είναι γνωστά για τα δράματα του Σοφοκλή.**

Η αττική αγγειογραφία συμπεριέλαβε το θέμα **ήδη από το τελευταίο τέταρτο του 7ου αι. π.Χ.**
Σ' ένα μελανόμορφο λουτήριο του Ζωγράφου του Νέσσου παριστάνονται οι Άρπυιες που τρέχουν



6^{ος} αι. πΧ





Κορινθιακός κρατήρας, αποσπ.,
550 πΧ

Ο Ιάσωνας θεραπεύει τον Φινέα



Ερυθρόμορφη υδρία, περ 490-480 πΧ

Ο αριθμός των **τριών Αρπιιών** που απεικονίζει στην υδρία του ο Ζωγράφος του Κλεοφράδη, παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς αποτελεί την παλιότερη γνωστή παράσταση γι' αυτό. **Μέχρι τότε οι Άρπιες στην τέχνη ήταν δύο, αριθμός που συμφωνεί και με τον Ησίοδο** (απ. 81–83, 138, 24, *Θεογον* α 266–269), που παραδίδει και τα ονόματά τους, Αελλώ και Ωκυπέτη. **Ο Ομηρος (*Οδύσσεια* α 241, ξ 380) γνωρίζει μόνο μία Άρπυια** αναφέροντάς την ως δαίμονα του θανάτου. **Στην αττική αγγειογραφία κανόνα αποτελούν οι δύο Άρπιες**, αλλά εκτός από την υδρία του Ζωγράφου του Κλεοφράδη υπάρχουν ακόμη κάποια παραδείγματα μέσα στον 5ο αι. π.Χ., που απεικονίζουν τρεις φτερωτές μορφές στον μύθο του Φινέα.



Ο Φινέας υποδέχεται τους Ζήτη
και Κάλοι
Κιονωτός κρατήρας, περ. 450 πΧ

This image is under copyright. No other publication.



Κωδωνόσχημος ερυθρόμορφος κρατηρας, περ. 460 πΧ
Στην αττική αγγειογραφία ο Φινέας παρουσιάζεται ως ο τυφλός βασιλιάς, **χωρίς να έχει ο ίδιος στην ενδυμασία του κάποια στοιχεία που να υποδηλώνουν τη σχέση του με τη Θράκη**. Δεν είναι ασυνήθιστο όμως στις παραστάσεις να συμμετέχουν **και άνδρες με θρακική ενδυμασία**, οι οποίοι επιβεβαιώνουν τις πληροφορίες των γραπτών πηγών ότι πρόκειται για τον βασιλιά της Θράκης και ότι το γεγονός διαδραματίζεται στην περιοχή αυτή



ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΒΟΡΕΑΣ

Ο Βορέας ήταν παιδί της Ηούς και του Αστραίου ή του Στρυμόνα. Σύμφωνα με τον μύθο, τον Βορέα τον συνέδεε με την Αθήνα μια παλιά συγγενική σχέση, ένας γάμος. Ο Βορέας ζήτησε από τον Ερεχθέα για γυναίκα του την κόρη του Ωρείθια, αλλά ο βασιλιάς της Αθήνας αρνήθηκε. Τότε ο Βορέας την άρπαξε και την πήγε στην πατρίδα του τη Θράκη, όπου και απέκτησαν δύο γιους, τον Ζήτη και τον Κάλα και δύο κόρες, την Κλεοπάτρα και την Χιόνη. Οι Βορεάδες —Ζήτης και Κάλαϊς— πήραν μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία κατά τη διάρκεια της οποίας απελευθέρωσαν τον βασιλιά της Θράκης και μάντη, Φινέα από τις Άρπυιες που του άρπαζαν το φαγητό. Η Χιόνη απέκτησε έναν γιο από τον Ποσειδώνα, τον Εύμολπο, ο οποίος ήταν ένας από τους διάσημους μουσικούς της Θράκης. Η Κλεοπάτρα παντρεύτηκε τον Φινέα, με τον οποίο απέκτησε δύο γιους.

Ο Ηρόδοτος (6.44, 7.189) αναφέρει πως ο Βορέας βοήθησε δύο φορές τους Αθηναίους κατά τη διάρκεια των Περσικών Πολέμων. Για να τον τιμήσουν οι Αθηναίοι ίδρυσαν μετά τη νίκη στο Αρτεμίσιο, ένα ιερό προς τιμήν του κοντά στον Ιλισσό, στον δήμο της Αγρυλής.

Οι παλιότερες βεβαιωμένες απεικονίσεις του Βορέα στην τέχνη συναντιούνται από το τέλος του 6ου αι. π.Χ. και μετά και τις βρίσκουμε στα εργαστήρια της Αττικής. Προϋπάρχουν λογοτεχνικά έργα – πχ ανφορές στον Όμηρο, Σιμωνίδη, Αισχύλο



This image is under copyright. Not for publication



This image is under copyright. Not for publication

Τυπική απεικόνιση αρπαγής Ωρείθειας από Βορέα,
Οξυπύθμενος αμφορέας, περ 460 πΧ



Ίδιος μύθος αλλά απόδοση στα μέσα του 5^{ου} αι. πΧ



Βορέας, Αθηνά, Ωρείθουια

Τί σκέψεις κάνουμε βλέποντας
την παράσταση;

Πελίκη, περ. 460 πΧ

Ο Βορέας, παρ' όλο που ήταν γνωστό ότι ερχόταν από τη Θράκη, εμφανίζεται συνήθως με **ελληνική ενδυμασία**, στοιχείο που συναντάται και σε άλλους μυθικούς Θράκες, όπως ο Ορφέας για παράδειγμα. Υπάρχουν ωστόσο και κάποιες παραστάσεις που τον αποδίδουν με θρακικά ενδύματα, **τονίζοντας έτσι αφενός την καταγωγή του και ίσως αφετέρου την αντίθεσή του με την αθηναία Ωρείθυια**. Το θέμα συνεχίστηκε και στον 4ο αι. π.Χ. Ωστόσο, ο αριθμός των παραστάσεων γίνεται πια περιορισμένος **και μειώνεται σταδιακά, μέχρι να εγκαταλειφθεί τελικά μέσα στον 4ο αι. π.Χ.**

Η αρπαγή της Ωρείθυιας από τον Βορέα δεν προκάλεσε μόνο το ενδιαφέρον των αγγειογράφων των κλα- σικών χρόνων, αλλά μπορεί να συμπεριλήφθηκε και στη γλυπτική και τη Μεγάλη Ζωγραφική.



ΣΤΡΥΜΟΝΑΣ

Στην τραγωδία **Ρήσος** (386–387, 393–394, 919–930) που αποδίδεται στον **Ευριπίδη**, ο ομώνυμος θράκας βασιλιάς αναφέρεται ως γιος του Στρυμόνα. Ο Στρυμόνας είναι ένας ευρύτερα γνωστός ποταμός της Θράκης, στην περιοχή του οποίου ανήκει και η Αμφίπολη που ενδιέφερε ιδιαίτερα τους Αθηναίους Στρυμών αναφέρεται ως μυθικό πρόσωπο ήδη στον **Ησίοδο** (*Θεογον* α 339), ο οποίος αναφέρει ότι **είναι γιος του Ωκεανού και της Τηθύος**. Αναφορά στον Στρυμόνα κάνει στον 5ο αι. π.Χ. και ο **Αισχύλος** (*Πρσες* 497) ονομάζοντάς τον ‘αγνό’, σε μια εποχή που η Αθήνα κάνει έντονες προσπάθειες για να εγκατασταθεί στην περιοχή αυτή του ποταμού.

Σύγχρονη περίπου με την νίκη στην Ηιόνα είναι η μοναδική μέχρι σήμερα, γνωστή παράσταση του Στρυμόνα στην αττική αγγειογραφία. Πρόκειται για την προσωποποίηση του ποταμού, ο οποίος παίρνει μέρος στον γνωστό άθλο του Ηρακλή με τα Μήλα των Εσπερίδων



Ωκεανός
Στρυμόνας
Νείλος

Παρόντες στα
Μήλα των Εσπερίδων με τον
Ηρακλή

Η παρουσία του Στρυμόνα στον αμφορέα του Ζωγράφου της Κοπεγχάγης έχει συσχετιστεί με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και κυρίως με το αθηναϊκό ενδιαφέρον για τη Θράκη. Από την άλλη πλευρά η παρουσία του Νείλου υποδηλώνει το αθηναϊκό ενδιαφέρον για την Αίγυπτο, το οποίο εκδηλώθηκε λίγο αργότερα, με την εκστρατεία που έκανε εκεί ο Κίμων το 460 π.Χ. Τα αποτελέσματα της εκστρατείας αυτής ήταν καταστροφικά για την Αθήνα, με την τελική ήττα που υπέστη το 454 π.Χ.

ΒΕΝΔΙΣ

Η Βενδίσ ήταν θεότητα που σχετιζόταν με τη **φύση, τον πόλεμο και το κυνήγι**. Τα χαρακτηριστικά της αυτά τη συνέδεαν με την ελληνική θεά **Άρτεμη**. Το όνομα της Βενδίδος ερμηνεύεται ως «**ωραία, φωτεινή κυρία**» και η παλιότερη αναφορά σ' αυτό βρίσκεται σ' ένα απόσπασμα του ποιητή **Ιππώνακτα** (απ. 127), του 6ου αι. π.Χ. Στο απόσπασμα αυτό (Ιππ. απ. 127) γίνεται λόγος για τη **Βενδίδα ως θρακική θεότητα μαζί με την φρυγική Κυβέλη**.

Η Βενδίσ πρέπει να ήταν **γνωστή στην Αθήνα τουλάχιστον από τα μέσα του 5ου αι. π.Χ.**, καθώς την εποχή αυτή τη συμπεριλαμβάνει ο ποιητής **Κρατίνος** στη χαμένη σήμερα κωμωδία του *Θράσσαι* (= γυναίκες της Θράκης). Δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί απίθανο να γνώριζαν τη Βενδίδα ακόμη παλιότερα, Προχώρησαν στην **επίσημη εισαγωγή της λατρείας της στην Αθήνα το 430/29 π.Χ.**, με την ταυτόχρονη ίδρυση του ιερού της στον Πειραιά. Κάποιοι μελετητές μάλιστα υποστηρίζουν ότι ίσως υπήρχε και ένα δεύτερο ιερό της Βενδίδος, στο Λαύριο. Μια τέτοια πιθανότητα δεν μπορεί να αποκλειστεί με δεδομένο ότι στα μεταλλεία του Λαυρίου δούλευαν αρκετοί Θράκες

Μαζί με την ίδρυση του ιερού της καθιερώθηκαν από την πολιτεία και **λαμπρές γιορτές προς τιμήν της, τα Βενδίδεια**, που γίνονταν στις 19 του μήνα Θαργηλιώνα (δηλ. περ. Μάιος/ Ιούνιος). Η λαμπρότητα των Βενδιδείων δηλώνεται από τον **Πλάτωνα (Πολιτεία 327–328)**, ο οποίος περιγράφει την πρώτη γιορτή της θεάς

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=111

Στη γιορτή συμπεριλαμβανόταν πομπή, **λαμπαδηδρομία** και **παννυχίς** (ολονυκτία). Ενδιαφέρον είναι ότι στα Βενδίδεια συμμετείχαν τόσο **Αθηναίοι όσο και Θράκες, αν και βρίσκονταν σε ξεχωριστές πομπές μεταξύ τους**. Η λαμπαδηδρομία για τη θεά είχε επίσης την ιδιαιτερότητα του ότι όσοι συμμετείχαν σ' αυτήν ήταν **έφιπποι**. Σ' αυτά θα πρέπει να προστεθεί και η **μεγάλη θυσία βοών που γινόταν στη γιορτή**.

Το κόστος της θυσίας έφτανε το ποσό των πενήντα μνων, κόστος ιδιαίτερα υψηλό, καθώς θυμίζει αυτό που αναφέρεται σε μεγάλες γιορτές όπως τα Παναθήναια ή τα Διονύσια. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης, ότι σύμφωνα με επιγραφή που βρέθηκε στον Πειραιά (IG II2 1283: στ. 24–25) τα Βενδίδεια εορτάζονταν τόσο «**κατά τα πάτρια των Θρακών**» όσο και σύμφωνα με τους νόμους της πόλης.

Η παλιότερη απεικόνιση της Βενδίδος, εφόσον η ερμηνεία είναι σωστή, δεν προέρχεται από την Αθήνα, αλλά από το ιερό του Ηφαίστου στη Λήμνο και ανάγεται στον 7ο αι. π.Χ.

Πρόκειται για ένα υπόστατο του ανατολίζοντος ρυθμού, στο οποίο απεικονίζεται η θεά με χιτωνίσκο να επιτίθεται με δίκρανο σε πάνθηρα, ενώ στο αριστερό της χέρι κρατά ένα δεύτερο ζώο





Fig. 100. 100



Fig. 100. 100



Fig. 100. 100



This image is under copyright. Not for publication.



Βενδής δίλογχος (Κρατίνος)
Αττική Κύλικα, 440 πΧ



This image is under copyright. Not for publication.

σκύφος, 440-430 πΧ – Θέμις και Βενδής ,
λεπτομερεια με αλωπεκή



This image is under copyright. Not for publication.



Ανάγλυφο 4^{ου} αι πΧ πιθανώς από το ιερό της Βενδίδος στον Πειραιά – Βενδιδεια;